

Европейски съд по правата на човека

Калач срещу Турция

(Kalaç v. Turkey)

Жалба № 20704/92, Reports 1997-IV

Решение от 1 юли 1997 г.

(резюме)*

Чл. 9: свобода на изповядване на религия

Член 9 изброява различни форми, които може да приеме изповядването на религия или убеждения, а именно богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали. Все пак, той не защитава всяко действие, мотивирано или инспирирано от религия или убеждение. Освен това, когато едно лице упражнява свободата си на изповядване на религия, възможно е да му се наложи да държи сметка за особеното си положение.

Факти по делото

Г-н Фарук Калач, турски гражданин, служел във военновъздушните сили на турската армия като юридически съветник във военния дисциплинарен съд, със статута на магистрат. През 1990 г. той изпълнявал функцията на директор по правните въпроси при командването, с чин полковник. Със заповед от 1 август 1990 г. Висшият военен съвет разпоредил освобождаването на трима офицери, между които и г-н Калач, и на двадесет и осем подофицери, за нарушения на дисциплината и скандално поведение. В случая на жалбоподателя мотивите на заповедта били, че неговото поведение и отношение “показват, че е възприел противозаконни фундаменталистки възгледи”. Заповедта била потвърдена от Президента на републиката, министър-председателя и министъра на отбраната и била връчена на жалбоподателя на 3 септември.

Г-н Калач поискал от Върховния административен съд на въоръжените сили да отмени заповедта. С решение от 30 май 1991 г., взето с мнозинство четири срещу три гласа, съдът постановил, че няма юрисдикция да отмени заповед на Висшия военен съвет, тъй като съгласно чл. 125 от Конституцията решенията на съвета са окончателни и не подлежат на съдебен контрол. В тази връзка съдът отбелязвал, че съгласно Закона за военните магистрати същите имат статута на военнослужещи. Тяхното освобождаване за нарушения на дисциплината е уредено по същия начин, както и това на другите офицери. В особеното си мнение тримата съдии, останали в малцинство, се позовали на принципа на независимостта на членовете на съдебната система, провъзгласен в чл. 139 от Конституцията. Те застанали на становището, че този текст, гарантиращ несменяемостта на магистратите – както цивилни, така и военни, съставлява *lex specialis* по отношение на другите конституционни разпоредби и,

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

следователно, решенията на Висшия военен съвет, които засягат този принцип, трябва да подлежат на съдебен контрол от Върховния административен съд на въоръжените сили.

Резюме на решението на Европейския съд

Жалбоподателят се е оплакал пред Комисията, че е бил отстранен заради религиозните си убеждения, в нарушение на чл. 9 от Конвенцията.

Комисията е приела жалбата за допустима и е изразила единодушното становище, че е налице нарушение на чл. 9.

I. Предварителното възражение на правителството

Правителството е направило предварителното възражение, че жалбоподателят не е изчерпал вътрешноправните средства за защита, тъй като не се е позовал изрично пред турските власти на нарушение на правото на свобода на съвестта и религията – съгласно принципите, залегнали в практиката на Съда, той е следвало да се позове на чл. 9 от Конвенцията, която представлява неразделна част от турското право.

“Подобно на делегата на Комисията, Съдът смята, че възражението за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита трябва да се отхвърли, защото съгласно чл. 125 от Конституцията и решението на Върховния административен съд на въоръжените сили от 30 май 1991 г., заповедта на Висшия съдебен съвет за освобождаването на г-н Калач не е подлежала на съдебен контрол.”

II. По съществуването на жалбата

“Жалбоподателят поддържа, че освобождаването му от поста военен магистрат нарушава неговото право на свобода на религията, тъй като е основано на религиозните му убеждения и практики.” Той “твърди, че вътрешното законодателство не дава никакви указания по въпроса какво следва да се разбира под “противозаконни фундаменталистки възгледи”, посочени като мотив за принудителното му освобождаване. Като изповядващ исляма, той се молел пет пъти на ден и спазвал постите по време на Рамазана. Документите, представени от правителството за първи път едва в производството пред Съда, не съставлявали доказателство за твърдяното негово членство в ислямската фундаменталистка секта на суюлейманизма, за чието съществуване, впрочем, той не знаел. При това, решението на Висшия военен съвет било нарушило принципа за несменяемост на съдиите, провъзгласен в чл. 139 от Конституцията.

Според правителството, централният проблем, поставен пред Съда, е оставането на г-н Калач в състава на въоръжените сили. Неговото освобождаване не представлявало намеса в упражнението на правото му на свобода на съвестта, религията или убежденията, а имало за цел да отстрани от военната магистратура лице, показало нелоялност към секуларизма, който бил фундаментален за турската нация и който въоръжените сили имали за задача да гарантират. Жалбоподателят принадлежал към сектата на суюлейманизма, ако не официално, то фактически, и участвал в дейността на суюлейманистката общност, за която било известно, че има противозаконна фундаменталистка ориентация. Редица

документи, приложени към писменото изложение на правителството пред Съда, показвали, че жалбоподателят ѝ е оказвал правна помощ, вземал е участие в образователни сбирки и многократно е интервенирал при назначения на военни – членове на сектата. Въз основа на тези документи, комисия от петима висши офицери направила заключение, че като е приемал и е изпълнявал инструкции от водачите на сектата, полковник Калач е нарушил военната дисциплина и следователно трябва да бъде освободен (...). Решението на Висшия военен съвет било взето въз основа на това заключение и било потвърдено от върховното командване и от началник-щаба на военновъздушните сили. На последно място, в Турция били създадени условия за практикуване на религия в армията – както за мюсюлманите, така и за вярващите от други изповедания. Все пак, когато става дума за военнослужещ, защитата на чл. 9 не можела да обхване членството във фундаменталистско движение, доколкото действията на членовете му биха могли да разстроят йерархическото равновесие в армията.

Комисията, основавайки се на представените пред нея документи, е застанала на становището, че принудителното освобождаване на жалбоподателя е съставлявало намеса в упражнението на правото, гарантирано от чл. 9, т. 1, и е направила заключение, че е извършено нарушение на чл. 9, тъй като тази намеса не е била предвидена в закона по смисъла на т. 2 – приложимите разпоредби не са предоставяли достатъчна гаранция срещу произволни решения. Нейният делегат отбелязва, че в подкрепа на изложението си пред Съда правителството е представило документи, за които в производството пред Комисията е твърдяло, че са “секретни в интерес на националната сигурност”. Във всеки случай, тези документи не подкрепяли твърдението, че г-н Калач е имал връзки със секта.

Съдът напомня, че макар и религиозната свобода да е главно въпрос на индивидуална съвест, тя включва, *inter alia*, и свобода да се изповядва религията – не само колективно, публично или в кръга на споделящите същата вяра, но също и индивидуално и частно (вж. решението от 25.05.1993 г. по делото [Коккинакис с/у Гърция](#)¹, А.260-А, стр. 17, § 31). Член 9 изброява различни форми, които може да приеме изповядването на религия или убеждения, а именно богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали. Все пак, чл. 9 не защитава всяко действие, мотивирано или инспирирано от религия или убеждение. Освен това, когато едно лице упражнява свободата си на изповядване на религия, възможно е да му се наложи да държи сметка за особеното си положение.

Като е избрал военната кариера, г-н Калач е приел по своя собствена воля системата на военна дисциплина, която по самата си същност включва и възможността правата и свободите на военнослужещите да бъдат подлагани на ограничения, каквито не могат да се поставят на цивилни лица (вж. решението от 08.06.1976 г. по делото [Енгел и други срещу Холандия](#)², А-22, стр. 24, § 57). За своите армии държавите могат да приемат дисциплинарни разпоредби, забраняващи един или друг вид поведение, в частност едно отношение, противно на реда, установен с оглед на изискванията на военната служба.

Не се спори, че жалбоподателят е имал възможност, в определените от изискванията на военния живот граници, да изпълнява задълженията, съставляващи нормалните форми, чрез които един мюсюлманин практикува религията си. По-специално, той не е бил пречатван, например, да се моли пет

---

¹ Kokkinakis v. Greece

² Engel and Others v. the Netherlands

пъти дневно и да изпълнява другите си религиозни задължения, като спазване на постите по време на Рамазана и посещение на петъчните молитви в джамията. При това, заповедта на Висшия военен съвет не се основава на религиозните разбирания и убеждения на полковник Калач или на начина, по който той е изпълнявал религиозните си задължения, а на неговото поведение и отношение. Според турските власти, това поведение е било в нарушение на военната дисциплина и на принципа на секуларизма.

В съответствие с това, Съдът стига до заключението, че освобождаването на жалбоподателя не е съставлявала намеса в упражнението на правото, гарантирано от чл. 9, тъй като не е била мотивирано от начина, по който той е изповядвал своята религия.

Следователно, няма нарушение на чл. 9.”³

---

³ Решението е единодушно.